
OFICIALIZAREA REPREZENTĂRII PRIVATE A PROPRIEI VIEȚI

STUDIUL DE CAZ: DOSARUL DE CADRE AL UNUI PROFESOR UNIVERSITAR, 1950-1965

SEPTIMIU CHELCEA

Universitatea din București

Acest articol abordează dintr-o perspectivă psihosociologică dosarul de cadre, o formă de supraveghere și de control ce a existat în întreaga perioadă comunistă din România. Studiul nostru se referă la perioada 1950 – 1965. Ipoteza de lucru este că asemenea materiale empirice pot oferi sugestii interesante despre modalitățile în care indivizii trebuiau să își remodeleze sinele în funcție de presiunile momentului. Pentru a descrie aceste modalități, sunt comparate două corpuri de material empiric: pe de o parte, amintiri, mărturii, interviuri informale și autobiografii; pe de altă parte, autobiografii oficiale și fișe de personal solicitate de către serviciul de cadre. Comparația sugerează contracții și dilatări ale timpului și evitarea subiectelor delicate ale momentului (amnezie socială voluntară), îndepărtarea de la logica firească a confesiunii. Studiul vizează valoarea de document social a dosarului de cadre, precum și limitele utilizării lui. În fine, este descris procesul oficializării reprezentării private a propriei vieți.

Scriu despre tatălui meu, profesorul Ion Chelcea (5.02.1902 – 9.09.1991), la masa de pe prispa casei din Boteni, județul Argeș. În această casă, cu două camere, celac și prispă ridicate peste beci, cum sunt atâtea în zona Muscel, județul Argeș, s-a născut; aici a murit. La masa asta l-am lăsat la sfârșit de august, pregătind o „lucrălușă”, un articol, un studiu sau o însemnare – nu mai țin minte. La 8 septembrie s-a sărbătorit „Ziua fiilor satului”. A fost invitat de onoare. Prezența i-a fost marcată pe ulița satului despre care a scris în numeroase rânduri și pe care l-a purtat cu sine ori pe unde a umblat. A doua zi i-a spus unei dintre surorile mele cu care se gospodărea să aibă grijă de casă și ... a plecat. Avea 89 de ani. „Cronicarul satului”, Ion Ghinescu, odihnească-se și el în pace, i-a închinat un poem din care mi s-au întipărit în minte versurile de început: „Ai albit de-atâta drum,/ Casă părintească./ Amândoi vom fi de-acum/ Vatră strămoșească”.

E rândul meu acum... Mă conduc după dictonul lui Spinoza „Să nu ridiculizezi, să nu deplângi și nici să nu disprețuiești, ci să te străduiești neîncetat să înțelegi acțiunile umane”.

Examinez „dosarul de cadre” al tatălui meu nu pentru a arăta personalitatea lui Ion Chelcea, pentru a elogia – eventual – verticalitatea lui morală sau pentru a-i justifica obediența – atâta cât a fost –, ci pentru a atrage atenția asupra unui tip de document social a cărui valoare pentru reconstituirea istoriei recente, a perioadei comuniste din România, nu a fost remarcată până acum. Mi se pare curios că oamenii nu încearcă să-și vadă dosarul de cadre al lor sau al părinților lor, că nu există o reglementare a accesului la dosarele de personal, așa cum s-a legiferat accesul la dosarele Securității. Dosar la Securitate au avut doar unii, dar la Serviciul de cadre (sau de personal) am avut toți cei care am fost angajați într-o instituție de stat. Acest dosar

ne-a urmărit de la un loc de muncă la altul, și-a schimbat conținutul de la o etapă a comunismului la alta, este cu atât mai voluminos cu cât anii de muncă sunt mai mulți și cu cât persoana în cauză „avea un trecut”.

CE CONȚINEA UN DOSAR DE CADRE?

Am în vedere dosarele de cadre din perioada 1950 – 1965. Dosarul de cadre al lui Ion Chelcea acoperă intervalul 1944–1968, deși am găsit în el și documente mai vechi: copie după Diploma de Doctor (1939), caracterizări și recomandări dinaintea instaurării comunismului în România. Am intrat în posesia dosarului în 1990, fiindu-mi transmis de la Muzeul Satului din București, când s-a reorganizat arhiva instituției de unde Ion Chelcea a fost pensionat de bătrânețe (Hotărârea 1254 din 17 iulie 1968). De aici încolo vom numi acest document social „Doasrul I.C.”.

Așadar, ce conținea un dosar de cadre în perioada comunistă de până la 1968? În dosarul I.C. se află:

A) *Fișa de personal pentru evidența cadrelor (în mai multe variante);*

B) *Acte oficiale atestând studiile și vechimea în câmpul muncii (Cartea de muncă);*

C) *Autobiografia (în trei variante) și completările acesteia (în număr de patru);*

D) *Declarații, referințe și denunțuri la serviciul de personal (15 referințe);*

E) *Caracterizări ale șefilor profesionali;*

F) *Aprecieri ale șefilor serviciului de personal.*

În cele ce urmează, voi analiza doar primele trei tipuri de „piese” din dosar, urmând să continui analiza dosarului de personal ca document social într-un studiu viitor mai amplu.

Se pune dintru început întrebarea: toate dosarele de personal din perioada 1950–1965 cuprindeau aceste „piese”? Răspunsul este mai degrabă negativ. Nu toți „oamenii muncii” au fost denunțați la serviciul de personal. Nu toate dosarele sunt atât de încărcate cu autobiografia, referințe etc.

Pentru mulți însă serviciul de personal a funcționat ca un tribunal: verdictul cadrelor pecetluia o carieră sau propulsa un om dincolo de valoarea sa. Nu spusese Iosiv Visarionovici Stalin: „Cadrele hotărăsc totul”?!. Aceste vorbe răstălmăcite au fost cuvântul de ordine în România primelor decenii de comunism. Este îndoielnic faptul că totul depinde de oameni – de „cadre”, cum a spus Stalin –, dar în acei ani serviciul de personal hotăra în întregime viața profesională și chiar extraprofesională a oamenilor.

A. *Fișa de personal pentru evidența cadrelor*

În dosarul I.C. erau înregistrate patru astfel de fișe datând din ani diferiți. Cronologic, cea mai veche, este datată 19.01.1951. Din punctul de vedere al investigatorului social, fișa de personal reprezintă un chestionar de tip administrativ, cu întrebări factuale. Analizând structura chestionarului (fișa de personal), ne putem face o imagine despre climatul social al momentului punerii lui în circulație, putem aproxima fără abateri nepermise scara de valori în funcție de care se hotăra încadrarea, menținerea în funcție, promovarea sau excluderea din viața profesională a persoanelor. De-a lungul perioadei comuniste scara de valori a suferit modificări și, în funcție de aceasta, s-a schimbat și structura de întrebări. Din această perspectivă, fișa de personal, ca și întregul dosar de personal, constituie o „urmă” lăsată de schimbarea socială.

Fișa de personal a lui I.C. relevă că, imediat după instalarea regimului comunist în România, oamenii erau evaluați, în primul rând, după originea socială, după starea socială (averea) părinților. Setul de întrebări despre originea socială apare chiar la începutul chestionarului (după întrebările de identificare a persoane și după înregistrarea naționalității). Apoi, aceeași fișă, arată importanța situației militare pentru evaluarea socială a persoanei. Conta foarte mult dacă persoana în cauză a fost pe front, unde, ce misiuni de luptă a avut și cum le-a înde-

plinit. Situația politică din trecut și din momentul completării fișei interesa în cel mai înalt grad: în fișe erau prevăzute patru întrebări vizând această problemă. După situația politică urmau alte patru întrebări despre situația socială (averea personală). Apoi, serviciul de personal se interesa de relațiile cu străinii (vizite, rude în străinătate). În final se cerea numele persoanelor care l-au recomandat și care îl cunosc. Celelalte informații din fișa de personal (starea civilă, studiile, profesia, cazierul, domiciliul) competau datele de identificare.

La fel ca la un chestionar de investigație sociologică, unde răspunsurile pot fi distorsionate din diferite cauze (vezi S. Chelcea, 2001, 171-261), fișa de personal dezvăluie în general tendința de prezentare favorabilă a persoanei. Favorabilă, adică în acord cu ceea ce era dezirabil social la acea dată. De aici decurge valoarea de document social a ei și a dosarului de personal în ansamblu.

În anii 1950 prezentarea favorabilă însemna să ai „origine socială sănătoasă”, să fii fiu/fiică de muncitori sau de țărani săraci, să nu fi participat pe frontul din Est, să nu fi avut relații cu străinii (din Vest), să nu fi fost membru al vreunui partid istoric, dar să faci parte din din P.C.R. sau măcar să fii membru de sindicat și, în fine, să nu ai avere. Această dezirabilitate socială se desprinde din modul în care I.C. a completat fișa de personal, ca și din felul în care și-a făcut autobiografia, cum se va vedea imediat.

Într-adevăr, I.C. provine dintr-o familie de țărani cu pământ puțin – după actele de punere în posesie (2001), circa 5 ha. În fișa de personal nu au fost declarate decât 2 ha. Din fișa de personal rezultă că I.C. nu a luat parte la lupte pe front. În ceea ce privește relațiile cu străinii, I.C. „omite” faptul că, în afară de Austria, unde a fost pentru specializare trei luni, a ajuns și în Italia. Deși nu apare în dosar, dintr-un alt text știm că aceasta a fost experiență foarte semnificativă pentru acest individ. Descriindu-și

experiența din Italia, I.C. povestește în felul următor:

„Gândul meu era să-l citesc pe Dante în original. Am trecut prin Iugoslavia, Zagreb – Fiume, și am ajuns la Ancona. Aveam șaisprezece ani. Gândul meu era să rămân aici cel puțin un an-doi, să pot învăța limba, ca să pătrund în cultura italiană. De la Ancona am trecut la Ravenna, unde am văzut mormântul lui Dante. La Florența l-am cunoscut pe Alexandru Marcu, atașatul nostru cultural, viitorul profesor universitar de italiană de la București. El mi-a dat povața să mă întorc în țară, pentru că acolo erau vremuri foarte grele. I-am ascultat sfatul și am revenit în țară. De acolo nu am venit decât cu câteva cărți însemnate, care erau, fără îndoială, deasupra posibilităților mele de înțelegere, dar pe care eu, intuind valoarea lor, le-am cumpărat. Printe ele erau *Estetica come scienza dell'espressione ...* și *Saggio sullo Hegel* ale lui Benedetto Croce” (*Revista de etnografie și folclor*, 33, 1, 98).

Situația politică a lui I.C. anterioară anului 1950 este mai greu de precizat. În fișa de personal, la întrebarea 15: „Din ce partid politic a făcut parte în trecut?”, I.C. nu menționează nimic. Nici din referințele persoanelor care l-au cunoscut, nici din caracterizările serviciului de personal – cu o singură excepție – nu rezultă că ar fi fost membru al vreunui partid politic sau că ar fi desfășurat activități politice. Mai mult, în *Declarații în anchetă ale lui Anton Golopenția* (17.01.1950) privind orientarea politică a membrilor echipei de înscriere a românilor de peste Bug în anii 1942-1943 se specifică „Eu ca și dnii Retegan și Ion Chelcea nu făceam și nu făcusem politică” (Golopenția, 2001, 6). Totuși, în caracterizarea serviciului de cadre din 11 nov. 1963 se atrage atenția că în trecut – „din unele informații ale organelor de stat” – I.C. a avut simpatii anticomuniste și în lucrările publicate a avut manifestări naționaliste.

Dosarul lui I.C. pune în evidență – dacă mai era nevoie – că serviciul de personal își îndeplinea atribuțiile în strânsă legătură

cu Securitatea. Iată de ce „cadrele hotărau totul”.

Reproducem *Fișa de personal* la care am făcut referire.

FIȘA DE PERSONAL pentru
EVIDENȚA CADRELOR

1. Numele de familie: *Chelcea*
Pronumele: *Ion*
2. Data nașterii:
ziua 5 luna: *Februarie* anul: 1902
3. Locul nașterii:
Comuna: *Boteni* Județul: *Muscel*
4. Naționalitatea: *română*
5. Originea socială:
  - a) Numele și domiciliul părinților:
Gheorghe și Ecaterina +
  - b) Starea socială a părinților (averea):
2 ha pământ
  - c) Ocupația de bază a părinților:
agricultori
6. Starea civilă: *căsătorit în 1932*
Numele soț: *Viorica*
Actul Nr. 17/932 Com. *Voinești* Jud. *Muscel*
Ocupația soț: *casnică*
Apartenența politică: –
Copii:

a) Numele	b) Data nașterii
<i>Ligia Chelcea</i>	<i>1934</i>
<i>Maria Chelcea</i>	<i>1937</i>
<i>Septimiu Chelcea</i>	<i>1940</i>
7. Situația militară
Arma din care face parte: *em*
Ctg 1924 Gradul: *sergent*
Cercul de trupă căruia aparține: *Muscel*
Terit. unde a recrutat: *Muscel*
8. Studii generale sau de specialitate:
scoala elementară: 1909-1912
liceul 1918-1928 (întrerupt studii 1924-1926)
Universitatea din Cluj 1929-1934;
Licențiat Universitatea din Cluj 1934-1939 (ani de specializare)
Diplomă de doctor în etnografie
9. Profesia de bază (ocupația) semnatarului: *Conferențiar de etnografie la Universitate*
10. Cât timp a lucrat în profesie: *din 1930*

Funcțiile deținute de la începutul activității profesionale, inclusiv întreruperile din cauza serviciului militar sau concentrării:

- Oficiul P.T.T. Cluj 16.03.1922 – 31.08.1922* impiegat
- Primăria Municipiului Cluj 15.10.1923 – 31.12.1923* diurnist
- Chestura poliției Brașov 01.11.1925 – 01.12.1926* sergent oraș
- Liceul Industrial Brașov 01.12.1926 – 30.10.1927* pedagog
- Revizoratul școlar Cluj 01.01.1928 – 31.07.1928* secretar
- Școala primară Lujerdiu 01.12.1928 – 31.05.1929* învățător
- Muzeul Etnografic Cluj 01.10.1929 – 01.03.1940* preparator – șef lucrări
- Institutul Central de Statistică București 01.04.1940 – 31.03.1943* șef serviciu
- Facultatea de științe Iași 01.03.1943 – până în prezent* conferențiar
11. Dacă mai deține funcții și la alte întreprinderi sau autorități: –
  12. Ce limbi cunoaște: *franceza, germana, italiana*
  13. Din ce partid face parte: –
  14. Stagiul în partid: –
  15. Din ce partid a făcut parte în trecut: –
  16. Din ce sindicat face parte și de când: *Învățământul superior Iași, 1945*
  17. Dacă a depus jurământul față de R.P.R.: *da*
  18. Starea socială, averea personală:
1 ha pământ soția: 1/2 ha pământ
  19. Dacă a posedat sau posedă o firmă proprie sau în asociație și care anume: –
  20. A avut sau are reprezentanța vreunei firme străine, care anume: –
  21. A fost sau este acționar la vreo societate, care anume: –
  22. Când a fost concentrat: *1940*
  23. Dacă a fost pe front, a participat la lupte, unde, când, în cadrul cărei unități, gradul, în ce calitate, misiunile avute: *nu am luat parte*
  24. Ce decorații a primit: *nu am nici o decorație*

25. Dacă a fost acționat în justiție, de cine, în ce an, motivul, sentința: –
26. A fost în străinătate? *Da. Austria, 1934 (trei luni), specializare etnografie și muzeologie*
27. Are rude în străinătate, pe cine anume și când au plecat din țară: *nu am*
28. Dacă are frați sau surori: se va indica numele acestora, ce ocupație, din ce partid au făcut parte sau fac parte și dacă sunt înscriși în sindicat, care anume și de când:
29. Cine l-a recomandat în societate:
prof. Romulus Vuia
30. Pe cine cunoaște în societate:
prof. Janrenaud Pierre (Iași)
31. Persoanele care-l cunosc în decursul activităților (școlar, militar, profesional, politic):
D. Gavrilă, președinte al sindicatului învățământ Cluj
Valer Butură, conferențiar la Universitatea din Cluj

Semnătura
I. Chelcea

Data: *19.01.1951*

Domiciliat în: *Iași Str. Xenopol Nr. 1*

B. Actele oficiale din dosarul de personal
Atestarea studiilor și ruta profesională, prin acte oficiale, precum diplomele, certificatele și, după caz, cartea de muncă, apar în orice dosar de personal. La dosarul lui I.C. se află și Diploma de doctor în filozofie, disciplina etnografie, ca principală, și disciplina sociologie, ca secundară. Reproducem acest act oficial (și traducerea din limba latină).

*N O S R E C T O R
ET UNIVERSITAS LITTERARUM REGIA DACOROMANANA NAPOCENSIS
LECTURIS SALUTEM!*

Laudabile imprimis Maiorum Nostrorum institutum est, ut qui honestis studiis atque artibus semet dediderunt, antequam ad vitae communis usum se conferant, debitum suae eruditionis

testimonium legitimo acquirant modo. Cum itaque Ornatissimus ac Doctissimus Dominus, ION CHELCEA annorum aetatis XXXVII., religionis Gr. or., e pago Boteni in comitatu Muscel natus, in hac Universitate Litterarum Regia Dacoromana Napocensi suam in disciplinis philosophiae et quidem in disciplina Ethnographiae ut principali, et in disciplina Sociologiae ut subsciva eruditionem scientiamque comprobaverit, Eundem Ornatissimum ac Doctissimum Dominum ION CHELCEA die, mense et anno infrascriptis Philosophiae DOCTOREM creavimus, pronunciavimus, quibus PHILOSOPHIAE DOCTORES iure et consuetudine fruuntur. Quorum in fidem diploma hoc publicum maiore Universitatis sigillo munitum et consuetis subscriptionibus roboratum Ei dari curavimus.

Datum in civitate Clusio in Romania die XXIV. Mensis Iunii anno Domini Millesimo nongentesimo tricesimo nono.

L.S. p.
MINISTRU EDUCAȚIEI NAȚIONALE,
ss. N. Cartoian
L.S.
p. RECTOR, ss. Nicolae Drăgan
p. DECANUS, ss. Șt. Bezdechi

No. 2390.–

Traducere:

Noi, Rector și Universitatea Regală Daco-Română de Litere din Cluj, cititorilor sănătate!

Este o regulă lăudabilă a strămoșilor noștri ca acei care s-au dedicat nobilelor studii și artelor, înainte de a se îndrepta către practica vieții comune, să obțină dovada meritată a erudiției lor, în mod legal.

Și astfel, după ce domnul ION CHELCEA, foarte pregătit și erudit, în vârstă de 37 de ani, de religie greco-otodoxă, născut în satul Boteni, județul Muscel, a dovedit erudiția și știința sa în

această Universitate Regală Daco-Română în disciplinele Filosofiei, adică în disciplina Etnografie, ca principală, și în disciplina Sociologie, ca secundară, l-am făcut, l-am anunțat și declarat Doctor în Filosofie, în ziua, luna și anul scrie mai jos, conferindu-i toate privilegiile și prerogativele de care se bucură doctorii în filosofie, de drept și de fapt. În sprijinul acestora, ne-am îngrijit să i se acorde această diplomă oficială, întărită cu sigiliul cel mare al Universității și împuternicită cu semnăturile obișuite.

Data în orașul Cluj, în România, în ziua de 24, luna iunie, în anul domnului 1939.

Și această diplomă are semnificație de document social, mai ales dacă o comparăm cu diplomele de doctor eliberate în deceniile următoare. Așa cum se știe, în 1948 a avut loc reforma învățământului. Tradiția europeană a învățământului superior românesc a fost întreruptă brutal. S-a copiat modelul sovietic: ideologizarea și orientarea învățământului spre practică. Fraza: „Este o regulă lăudabilă a strămoșilor noștri...”, contrazicea ideologia comunistă. Cât despre redactarea în limba latină a diplomelor de doctor în știință nici nu mai putea fi vorba atâta timp cât se încerca în fel și chip să se inculce ideea influenței slave și, apoi, rusești asupra istoriei românilor. *Istoria R.P.R. Manual pentru învățământul mediu*, sub redacția acad. Mihai Roller (1956), este edificator în acest sens.

Și celelalte acte oficiale (cartea de muncă, certificatele etc.) din dosarul lui I.C. dezvăluie aspecte ale vieții sociale de la jumătatea sec. al XX-lea deloc neglijabile: relația individ – instituțiile statului, valorile sociale și schimbarea lor, controlul social etc.

C. Autobiografiile din dosarele de personal

Despre valoarea (auto)biografiilor ca documente sociale s-a scris mult. Nu reluăm cele arătate în manualul universitar de metodologie a cercetării sociologice (Chelcea, 2001, 493-511). Menționăm că nu există – sau cel puțin autorul acestui

studiu de caz nu cunoaște – vreo cercetare sociologică bazată pe autobiografiile din dosarele de personal. Utilizarea unor astfel de documente ar fertiliza imaginația sociologică. Nu trebuie uitat că analizele sociale clasice promovează ideea că „fiecare individ, de la o generație la alta, trăiește într-o anumită societate; că el trăiește o biografie și că o trăiește într-o anumită secvență istorică. Prin faptul că trăiește, el contribuie – oricât de neînsemnat ar fi aportul lui – la configurarea societății sale și la evoluția ei istorică, deși el însuși ste concomitent și un produs al societății și unul al zguduirilor ei istorice” (Mills, 1959/1975, 34). Citind autobiografia lui I.C. (prima din dosarul de personal, de dinainte de 1950), nu putem să nu fim de acord cu cele remarcate de sociologul american C. Wright Mills.

Autobiografie

Sunt născut în satul Boteni din județul Muscel, din părinți muncitori de pământ, ambii analfabeți. Ei au pus porumb în viața lor pe moșii boierești.–

Clasele primare le-am făcut în sat, dorința mea cea mare în viață a fost să învăț carte, dar părinții neavând cu ce mă înreține la școală, m-au dat după vaci, păzind vitele altora le scuteam de „ierbărit” pe ale lor. Așa a trecut timpul până la vârsta de 18 ani, când prin ocupația germană din 1916 am fugit (refugiat) în Moldova unde „copil de trupă”, am dat la Roman din nou cele patru clase primare în particular, fiindcă nu aveam nici un act la mine. Am urmat liceul cea mai mare parte în particular, ocupând câte o funcție. Statul meu personal o poate arăta.–

Armata, fiindcă am plecat târziu la școală, am făcut-o la rând cu toți „răcanii”; ofițerii nu m’au văzut cu ochi buni pentru că citeam în timpul liber, iar armata nu-mi era pe plac. M’am eliberat cu gradul de soldat.

După ce m’am eliberat am continuat liceul clasa VI la Brașov, întreținându-mă singur. Pot spune că părinții nici nu știau pe unde am făcut școală. Biata mamă îi spunea la Universitate „aversitate”.

Cercetarea poporului de jos sub formă etnografică m-a atras decuivme. Astel că în cl. a VII-a fiind am proiectat monografia satului meu natal. Lucrul mi-a condus deadreptul în atelierul de lucru al profesorului Romulus Vuia dela Universitatea din Cluj care ocupa atunci catedra de Etnografie și Folklor, la care m-am format trecând prin toat treptele erarhice dela muzeul etnografic al Transilvaniei, legat de catedră de Etnografie dela Cluj.–

Ajuns șef de lucrări cu vechimea de aici, am trecut la București ca șef de cercetări etnografice în cadrul Institutului Central de Statistică, de unde apoi am fost chemat, în baza activității mele etnografice conferențiar de Etnografie la Universitatea din Iași, unde printre alte scopuri ale mele a fost și acela de a da Moldovei un Muzeu Etnografic, în care să se oglindească fidel modul de producție bazat pe mijloace de producție a poporului român și a popoarelor conlocuitoare în această parte a țării. Pot spune că în vremuri grele de război am reușit, dar pot spune că aș fi reușit și mai mult dacă nu întâlneam unele genii rele printre profesori dela Universitate dela care așteptam să fiu încurajat. Dorința mea e încă aceia de a mă dedica aceluiași scop, deoarece învățământul realist stă la baza însăși a noii orientări școlare de toate gradele în R.P.R.–

Sub raport politic față de mișcarea de eliberare politică și economică sub formă marxistă nu am fot indiferent. Dovadă este că într'o vreme, în 1929, participam ilegal la unele ședințe comuniste ținute la Cluj (la marginea orașului) noaptea conduse de un oarecare ungur, Victor Aradi (?), dar valul naționalist se pare că nu a rămas fără influență asupra mea. Cu toate acestea, am fost și sunt partizanal progresului, indiferent de atmosfera timpului, dovadă e că în 1936 subliniam printr'un articol tipărit în revista „Izvorășul” No. 2 eforturile care se depun în U.R.S.S. pentru cunoașterea etnografică, iar în 1940, anul intrării în război a

României contra U.R.S.S., acest articol a fost retipărit. Dar recunosc eu trebuie să muncesc mai înainte în această direcție.– Ca prieteni menționez două nume:

Ioan Gavrilă dela Muzeul Etnografic al Transilvaniei. Pare-m-ise secretarul Sindicatului Inv. Superior Cluj.–

Valeriu Butură, conferențiar de Geografie Regională, Universitatea din Cluj.–

I. Chelcea

Conferențiar de Etnografie Univ. Iași.–

Autobiografiile din dosarul de personal (A.d.p.) se încadrează în tipul biografiilor oficiale provocate (*curriculum vitae*). Nefiind spontane, ci dimpotrivă obligatorii, nu se mai pune problema de ce erau scrise. Când sunt folosite ca sursă de informații, sociologul trebuie însă să stăruie asupra modului cum au fost scrise. Istoria nu numai că își pune amprenta asupra biografiei (vieții oamenilor), dar și deformează biografia (povestea vieții, mai ales în cazul A.d.p.). Oamenii își aduc aminte și uită momente din viața lor în funcție de comandamentele timpului. De asemenea, se exprimă nu cu cuvintele lor, ci cu cele ale epocii. Pentru exemplificare, dar și pentru a înțelege atmosfera timpului, presiunea psihică exercitată de serviciul de personal prin cerința repetată de a-ți face autobiografia, prin completările impuse, reproducem încă una din cele patru A.d.p. ale lui I.C.

Autobiografie

Sunt născut în satul Boteni – Muscel (1902) din părinți muncitori de pământ. Tata și mama n-au știut carte. Din cauză că nu aveau îndeajuns pământ, puneau porumb pe pământ boieresc (în Valea Bradului, la Niță Popescu).

Școala primară am făcut-o în sat. De mic copil, mi-a plăcut însă cartea. Numai că părinții mei n-au avut cu ce să mă poarte mai departe în școli. Din această cauză am avut multe de îndurat: după școala primară

a trebuit să rămân acasă, să păzesc vacile altora ca să le scutesc de plată pe ale părinților.

Între timp am intrat ca ucenic în sat la un cojocar (la Niță Bidilică), dar acesta mă pune la alte treburi, decât la meserie și am fost scos de acolo. Tot între timp, tata fiind un om aspru, am fost nevoit să fug de acasă și m-am băgat băiat de prăvălie la Pitești. Negustoria însă nu mi-a plăcut. De aceea, n-am stat decât câteva luni. Când m-a văzut tata înapoi, acasă, mi-aduc aminte că i-a spus mamei: „nu ți-am spus eu că fierul rău nu să prăpădește ...”

Și am stat după vaci, de la terminarea școlii primare, aproape șase ani, până în 1916, când imperialiștii germani au cotoșit satul meu natal. Atunci am lăsat mamă și tată și m-am refugiat cu armata română în Moldova. Mi-aduc aminte că fugind, mi-a rămas o opincă în noroi și cu un picior încălțat și cu unul desculț am fugit...

Am ajuns până la Focșani. Aci, un plutoner major m-a lăsat la familia lui, la Panciu, unde ne-am îmbolnăvit cu toții de tifos. Internat în spital, am avut parte de niște medici ruși și așa am scăpat.

Deoarece o parte din familie a murit de tifos – de frică să nu mor și eu – am plecat de la Panciu; am fugit la Nicorești. Aci m-am băgat slugă la o cucoană, care avea o vie. Îi păzeam vacile prin vie.

Tot la proprietăreasă (în 1917) sta și un general de brigadă, artilerist – Gheorghiu, mi se pare că îl chema –, care avea obiceiul ca din când în când să se plimbe prin vie. Într-o bună zi, pe când eu păzeam vaca, iar el se plimba astfel, mi-am luat inima în dinți și i-am spus tot ce aveam eu pe suflet. Nu i-am spus că mi-e dor de mama, încât uneori vărsam lacrimi mari uitându-mă undeva unde credeam că există ea, ci că dorința mea e ca să ... învăț carte.

Trecuse mulți ani de când terminasem școala primară: aproape că devenisem analfabet. Generalul, poate mișcat de stăruința mea, m-a luat de acolo și m-a dat la un regiment, copil de trupă (Regimentul

24 infanterie) cu scopul ca, după terminarea războiului, să fiu dat la școală mai departe. Într-adevăr, terminându-se campania, regimentul se retrage la Roman, unde am fost dat la școală. Dar, erau dificultăți: plecasem de acasă fără nimic, fără Certificat de absolvire – fapt pentru care am fost nevoit să dau examen de absolvire a patru clase primare încă odată (în particular), pentru ca să mă pot înscrie la liceu.

Am dat examenul și prima clasă de liceu am făcut-o la Roman. Aveam însă 18 ani! Pot spune că, pe când alții terminau liceul, eu îl începeam.

Și astfel m-a prins armata prin cl. a V-a de liceu. Armata am făcut-o „la cot cu toți răcanii”, cum se spunea pe atunci, la fel cu ceilalți de rând, doi ani. M-am liberat cu gradul de soldat.

Între timp citeam mult: literatură și filosofie. Maxim Gorki îmi plăcea mai ales...

După armată, primul meu gând a fost să-mi continui școala, și ca un fel de răzbunare (amibiție) față de mizeria pe care am îndurat-o în armată de la ofițerii care își băteau joc de mine.

De acasă nu mă puteam aștepta la mijloace de trai. Sunt nevoit, deci, să urmez școala în particular. Și astfel m-am înscris la Liceul „Andrei Șaguna” din Orașul Stalin, pe atunci Brașov, în cl. a VI-a. A fost anul cel mai greu. A trebuit să mă bag sergent de oraș ca să pot trăi... În scurtă vreme am reușit însă ca să intru pedagog la o școală de meserii din același oraș, devenită mai târziu școală industrială. Între timp audiam aproape retulat cursurile liceului. Profesorii mă aveau în nume de bine, fiindcă vedeau tragere de inimă la învățătură. Mulțumită acestui fapt, am ajuns, recomandat de ei, meditator în familia muzicianului Tiberiu Brediceanu.

Tot aci și tot la același liceu am luat și bacalaureatul.

În 1928, atunci când puteam spune că am o diplomă la mână, m-am înscris la Universitatea din Cluj. Și aici, ca și la

Brașov, se pune problema mijloacelor de trai. Am fost numit învățător într-un sat din Județul Someș (cărui i-am făcut și o monografie) și detașat ca secretar la Revizoratul școlar din orașul Cluj. Puteam spune că am un sevicu. Dar unde să urmez și ce să fac?

De multă vreme îmi încolțise în minte un studiu etnografic asupra satului meu natal. Dar cum să-l fac? Nu aveam nici metodă și nu știam de unde să încep. Strânsesem ceva material folcloric. Auzisem că la Cluj există o Catedră de etnografie și folclor. Cu toate că eram înscris „extraordinar” la Drept (unde nu se cerea frecvență), am început să frecventez onorific Seminarul de etnografice și folclor, condus de prof. Romulus Vuia, care, văzând interesul meu pentru etnografice, m-a luat colaborator; la început, numindu-mă „supraveghetor” al Parcului etnografic de la Hoia, mai apoi, preparator, asistent, șef de lucrări.

Aci am stat peste zece ani (1928 – 1939), unde mi-am făcut toată ucenicia la Muzeul Etnografic; unde am luat licența; unde am luat doctoratul și unde am putut deprinde tehnica și arta muzeografică. Prof. Romulus Vuia avea experiență deosebită în acest domeniu. Muzeul Etnografic din Cluj era cel mai bine organizat din Sud-Estul Europei. Astăzi însă n-ar mai corespunde cerințelor principiile acelea de organizare.

În dorința de a mă apropia de casă, de la Cluj am trecut la București, la Institutul de Științe Sociale, ca etnograf, unde am funcționat puțin timp, căci, desființându-se, am fost trecut la Institutul Central de Statistică (1940 – 1943). Aci mi s-au făcut anumite nedreptăți, mai ales la încadrare. De aceea m-am hotărât ca, la prima ocazie, să plec. Astfel se explică faptul că, atunci când s-a înființat la Iași o conferință de etnografie, am cerut ocuparea ei.

Odată admis (1943), am înțeles că aici e mult de lucru. De aceea, nu m-am rezumat numai la ținerea cursurilor și am inițiat și înfăptuit un început de muzeu, am pus bazele unei arhive de folclor înlăuntrul

muzeului etnografic, am pus bazele unei biblioteci de specialitate, care numără peste 600 de volume (deși la venirea mea, nu am găsit, sub acest raport, nici un fel de realizare, nici un băț de chibrit, nici o carte).

Înfăptuirile noastre ar fi luat o amploare și mai mare, dacă spiritul îngust de catedră al profesorului Gheorghe Năstase n-ar fi stat piedică. Eu eram conferențiar (și sunt). Conferința era la catedra dlui profesor. Dsa avea credința – îi dădea și legea dreptul – ca nu numai conferința de etnografice, ci și viitorul muzeu etnografic să fie legat de catedra dlui (Geografie umană). Eu susțineam, din contră, ca muzeul să fie redat publicului mare, să ființeze ca instituție independentă și să nu figureze ca o colecție didactică.

Posibil ca din această luptă n-aș fi putut ieși învingător dacă nu m-ar fi avantajat conjunctura politică. Cadrele partidului din localitate cunosc chestiunea și au avut atâta răgaz ca să se convingă de adevăr.

Ion Chelcea
8 iunie 1953

Autobiografie (complectare)

1. Stagiul militar l'am făcut la Batalionul 1 Vânători de Munte.

2. Concentrat am fost (prin vărsare) la batalionul 24 Vânători de Munte în anul 1941. Am fost furier, cu gradul de soldat (în urma faptului că așa m'am eliberat, neavând studiile complete la recrutare și făcând fără termen redus armata).

3. M-am căsătorit la 7 August 1932. Soția locuiește în București, str. Lăzureanu, a fost și este de profesie casnică, având 3 copii în școală. Posedăm 1 ha pământ împreună cu soția.

4. Soția are 2 frați: pe Gogu și Nelu; Gogu este C.F.R.-ist, Nelu agricultor. Soția are 5 surori: pe Lizeta, Puița, Veta, Lucica și Elena – sunt în total 8 copii în viață.

5. Părinții soției s'au numit Gheorhe și Paraschiva, ambii morți. El a fost preot, ea casnică. A posedat aproximativ 10 ha pământ.

6. Fiind în permanentă distanță de ei și casa lor, la Cluj, București, Iași, nu știu precis ce politică a făcut. N'am vorbit niciodată de aceasta. Era un popă de țară înglodat în necazuri casnice, mai mult decât preoțști – fiind preocupat de viitorul copiilor, mai ales că băieții n-au avut predilecție pentru învățătură cum ar fi dorit.

8 iunie 1953
Ion Chelcea

Autobiografie (complectare)

Soția are 2 frați: Nelu Mușatescu de ocupație agricultor – locuiește în comuna Valea Mare Podgoria, raion Pitești, are 4 ha. Dup câte știu n-a făcut și nici nu face politică. Gogu Mușatescu de ocupație funcționar inferior la C.F.R. – locuiește în comuna Valea Mare Podgoria, raion Pitești – are avere 3 ha loc. După câte știu n-a făcut nici un fel de politică.

Soția are 5 surori: pe Lizeta, de profesie casnică, este căsătorită cu Bumbulici, profesor în Câmpulung Muscel – nu știu ce avere are și nici ce politică a făcut. Veta Mușatescu, de profesie casnică, este căsătorită cu preotul Eana – are avere 3 ha. Nu știu ce politică a făcut. Puița Mușatescu, de profesie casnică, este căsătorită cu profesorul Preda Ionescu – locuiește în Pitești; nu știu precis câtă avere are și nici ce politică a făcut; Lucica Mușatescu, de profesie casnică, este căsătorită cu preotul Aurică Petrescu – din comuna Voinești, raion Muscel, reg. Argeș. Elena Mușatescu, de profesie casnică, este căsătorită cu preotul Moise Vișoiu, preot în București, Parcul Rahova.

Părinții soției s-au numit Gheoghe Mușatescu și Paraschiva Mușatescu. Gh. Mușatescu a fost de profesie preot, a locuit în com. Voinești, raion Muscel reg Argeș. A avut circa 10 ha pământ. Nu știu ce politică a făcut. Soția lui a fost casnică, posedând aceași avere.

Ion Chelcea
26.06.1953

Ca și în răspunsurile la întrebările din fișa de personal, în A.d.p. oamenii încercau să se prezinte cât mai convenabil cu putință, cât mai asemănător cu profilul psiho-moral al personalității cerute de proiectul noii societăți. Care era acest profil? Ce elemente constituiau axul personalității noului tip uman? Reamintim că răspunsul la astfel de întrebări constituie chiar rațiunea de a fi a cercetării sociologice. A stabili ce tipuri de bărbați și de femei predomină într-o societate, într-o perioadă determinată, a analiza cum sunt „selectate și formate, emancipate și reprimite, sensibilizate și opacizate” persoanele, a arăta cum se revelează natura umană „în conduită și caracter” într-o societate la un moment dat și „ce semnificație are pentru natura umană fiecare din trăsăturile societății pe care o examinăm” – reprezintă după C. Wright Mills (1957/1975, 36) perspectiva proprie a studiilor sociale. Dosarul de personal servește unei astfel de perspective. Este încă un motiv pentru care îi îndemn pe tinerii sociologi să nu ignore în studiile lor despre perioada comunistă dosarul de personal ca sursă de informație, ca document social.

În A.d.p. succesive ale lui I.C. elementul muncă este constant subliniat: de mic copil „am păzit vitele altora”, la 11 ani „am intrat ucenic la un cojocar în sat”, la 15 ani eram „servitor la o prăvălie” în Pitești, la 16 ani păzeaz vacile ca „slugă la o cucoană” din Nicorești. Ca să-și facă studiile I.C. a fost copil de trupă la Roman, sergent de stradă și pedagog la o școală de meserii la Brașov, supraveghetor la Parcul Etnografic de la Hoia (Cluj). Munca, munca fizică, era premisa formării noului tip uman în primele decenii de comunism în România. Așa ne explicăm de ce în A.d.p. se povestește atâta despre muncă. Nu numai I.C. a muncit din greu, dar și părinții lui au fost „muncitori de pământ, ambii analfabeți”, fiind „nevoiți să pue porumb pe pământ boieresc”. În familie, I.C. vorbea nu despre faptul că părinții lui au fost „țărani săraci”, ci că provine dintr-o familie de moșneni, de oameni liberi. În convorbirea cu Iancu

Filipescu (1988, 97) spunea: „Sunt născut în satul Boteni, fostul județ Muscel, într-o regiune reprezentativă din punct de vedere etnografic. Acesta probabil că a fost motivul principal care m-a îndrumat spre o preocupare etnografică. Mă gândesc, în special, la oameni, la faptul că sunt descendent al unor meșneni din satul Boteni. Ei mi-au înrăurit conștiința, mi-au imprimat, aș putea spune, pornirea mea spre cercetarea etnografică. Acești moșneni au fost întotdeauna prezenți când am realizat un lucru deosebit”.

Atașamentul față de clasa muncitoare și îmbrățișarea ideologiei comuniste au constituit după instalarea guvernului Groza în România referențialul noului tip uman. La preluarea puterii, P.C.R. număra mai puțin de o mie de membri. La prăbușirea comunismului, P.C.R. era un partid de mase, având aproximativ 3,5 milioane de membri. În legătură cu îngroșarea peste măsură a rândurilor ilegaliștilor – date fiind avantajele de care se bucurau, așa cum se bucură astăzi „revoluționarii” – se spunea: „Puțini am fost, mulți am rămas!” După evenimentele din decembrie '89, formula s-a schimbat: „Mulți am fost, nici unul n-a mai rămas!” Nimic mai adevărat decât verdictul cronicarului Miron Costin: „Nu vremile sunt sub om, ci bietul om sub vremi”.

După instaurarea comunismului în România ca urmare a târgului de la Yalta dintre Marile Puteri, unii intelectuali – eu cred că nu puțini – și-au adus aminte de vederile lor de stânga din tinerețe. Reactivarea memoriei lor a putut fi dictată și de nevoia de a contrabalansa aprecierile negative (stigmatul „reminiscente burgheze”), pentru a rămâne în „câmpul muncii”.

În ceea ce îl privește pe I.C., ca și în cazul multor intelectuali formați în timpul ante-comunist, acesta pare a fi fost motivul. După ce a fost „comprimat” (forțat să se pensioneze la vârsta de 45 de ani) în 1947 și după ce a fost „eliberat din învățământ” în 1951, I.C. consemna în prima sa A.d.p. (1951) că nu a fost indiferent „față de

mișcarea politică și economică sub formă marxistă” și recunoștea că „valul naționalist se pare că nu a rămas fără influență” asupra sa. În cealaltă autobiografie (1953) declară că nu ar fi putut înființa Muzeul de Etnografie din Iași dacă nu l-ar fi „avantajat conjunctura politică” și își aduce aminte că în tinerețe citea multă „literatură și filosofie”, că îi „plăcea mai ales” Maxim Gorki. Foarte probabil că i-au plăcut scrierile lui Maxim Gorki traduse pe atunci *Printre străini și Pe coastele Italiei* – așa cum menționează în autobiografie (doar și I.C. a trăit printre străini; și el a fost pe țărmurile Italiei). Știu însă că în familie vorbea adesea cu o adevărată venerație despre Lev Nicolaevici Tolstoi, despre care în A.d.p. nu amintește. De altfel, la vârsta de 88 de ani se confesa că elev fiind „Voiam neapărat, potrivit lecturilor pe care le aveam, să cunosc două lucruri: mai întâi Iasnaia Poliana, să văd conacul lui Tolstoi, și, în al doilea rând, să cunosc Italia” (Chelcea, 1988, 98). Cât l-a avantajat comunismul pe I.C. s-a văzut: a trecut prin „comprimările” din învățământ, a fost „detașat de la catedră”, a suportat acțiunea de „epurare”, ca să nu mai vorbim de anchetele de la Securitate. A fost pensionat în 1957, înainte de împlinirea vârstei limită. Din 1957, după apariția studiului-denuț politic al lui Ion Vlăduțiu (1957, 229-284) și până în 1964 i s-a interzis publicare în revistele de specialitate, numele său fiind „trecut la index” – cum spunea cu amărăciune, dar nu fără umor I.C.

Până la jumătatea anilor 1960, era important să arăți nu numai că ai simpatizat și ți-ai însușit ideologia clasei muncitoare, dar și că ai avut din totdeauna o atitudine pro-URSS și că apreciezi în cel mai înalt grad înfăptuirile din „țara socialismului victorios”. După Congresul al IX-lea al P.C.R. (1965) lucrurile, parțial, s-au schimbat: nu se mai cerea să fi iubit „țara vecină și prietenă” (vezi invadarea Cehoslovaciei de către armatele URSS și ale țărilor Tratatului de la Varșovia, cu excepția României). Celălalt deziderat a rămas. Oamenii, mai

ales intelectualii „cu proble-me” își urau: „Să fii iubit de clasa muncitoare!” Dar nimeni nu iubește dacă nu se știe iubit. Cunoșteau această „lege psihologică” și cei care își făceau A.d.p. ca o spovedanie. Într-una din autobiografii I.C. declară caragealesc „sunt partizanul progresului, indiferent de atmosfera timpului”, aducând ca argument faptul că în 1936 a scris într-o revistă (*Curentul*) despre eforturile depuse în Rusia sovietică pentru cunoașterea etnografică și că a retipărit articolul respectiv în 1940. Dacă ne oprim strict la A.d.p., am putea trage concluzia că I.C. a fost entuziasmat de aceste eforturi și, în consecință, a avut o atitudine pozitivă față de URSS. Citind însă articolul, constatăm că I.C. trage un semnal de alarmă în legătură cu „durerosul nostru prezent”, cu situația de „cenușereasă” a etnografiei în România. În acel articol, I.C. arată că „țarul roșu, Lenin, a dat naștere unui nou folclor în Rusia: povești, legende, cântece, epopei, doine ... Mai mult, vechiul rgim s'a acoperit de sarcasm și de usturătoare critică socială. Culacii, marii proprietari dela sate au polarizat în jurul lor deasemenea o întreagă literatură populară de acest soi” (Chelcea, 1940, 31). Nu s-ar putea spune că I.C. a admirat puterea sovietică – așa cum ar dori să apară din A.d.p.

Performanțele școlare, realizările științifice, în anii 50 – 60 contau mai puțin chiar și pentru serviciile de personal din universități. Au fost cazuri de asistenți universitari care la reforma învățământului din 1948 au devenit profesori, fără o operă semnificativă. Unii dintre ei nu aveau nici diplomă de bacalaureat, totuși conduceau doctorate.

Așa se explică, probabil, că în A.d.p. ale lui I.C. referirile la lucrările sale publicate sunt cvasiinexistente. I.C. menționează doar că „De multă vreme îmi încolțise în minte un studiu etnografic asupra satului meu natal” și că și-a luat doctoratul cu teza „Tovărășii de feciori și fete în viața popoului român”. Acest doctorat nu i-a fost însă recunoscut, I.C. nebeneficiind niciodată de

sporul salarial prevăzut pentru titlul de doctor în știință. Despre lucrările tipărite înainte de instalarea comunismului (*Neam și țară*, 1940; *Les „Rudari” de Muscel*, 1943; *Țigani din România*, 1944) I.C. nu amintește. Să fie doar o amnezie?! De ce nu uită I.C. să menționeze că „printre alte scopuri ale mele a fost și acela de a da Moldovei un Muzeu Etnografic” și că „în vremuri grele de război a reușit” acest lucru, că a organizat „o bibliotecă de specialitate a muzeului și o arhivă de folclor”. Informațiile din A.d.p. sunt de multe ori nu numai lapidare, dar și lacunare, ca în acest caz. În convorbirea cu prof. I. Filipescu apar elemente noi, care dau seama despre vremile trecute. „În anul 1943, când am început cursul de etnografie la Universitatea din Iași – [n.n.], am făcut un memoriu la Ministerul Educației Naționale, ministru era Ion Petrovici, moldovean și el, în care ceream urgent înființarea unui muzeu etnografic la Iași. M-am pomenit – nu mă așteptam – cu aprobarea. Ceva mai mult, am primit și o subvenție de 300.000 lei. Pentru început era ceva” (Chelcea, 1988, 100). Cât despre biblioteca muzeului, I.C. își amintește: ”fiind la Fălticeni, l-am întâlnit pe Artur Gorovei. Acesta m-a primit frumos în casa sa, arătându-mi camerele, și am ajuns la bibliotecă. Ei bine, în fața acestei biblioteci, văzând cât de bătrân era, l-am întrebat: Domnule Gorovei, ce aveți de gând să faceți cu această bibliotecă?”. Mi-a răspuns că ar vrea să o dea Academiei [A. Gorovei era din 1940 membru de onoare al Academiei Române – n.n.]. Păi, zic, dle Gorovei, Academia e bogată. Nu ar fi mai bine să ne-o dați nouă la Iași, Muzeului Etnografic? Avem studenți care nu au după ce face o lucrare de seminar. și zic eu în continuare: Îmi pare rău că un muntean pledează cauza Moldovei în fața unui veritabil cărtuar moldovean ca dumneavoastră, dar sunt silit să fac aceasta!” (Chelcea, 1988, 100). „Exact după două săptămâni am găsit biblioteca împachetată [câteva sute de volume de specialitate – n.n.] gata de expediat la Iași

[...] și astfel, Artur Gorovei, acel om cu ochi de azur și inimă de copil năzdrăvan, poate fi socotit cel de-al doilea mare donator al Muzeului Etnografic al Moldovei” (Chelcea, 1978, 57). I.C. apreciază că Iuliu Pascu, consilier la Consiliul Legislativ din București, „se înscrie ca primul mare donator al Muzeului etnografic al Moldovei [...] A donat muzeului o întreagă colecție de obiecte etnografice: aproximativ 400 de piese de muzeu, în mare parte, textile, ceramică, port popular [...] De îndată ce colecția a intrat în patrimoniul Muzeului, s-a procedat la inventariere cu ajutorul unei părți din studenții și studentele ce urmau cursurile de etnografie” (Chelcea, 1978, 57).

Constatăm că în A.d.p. timpul se dilată sau se contractă: despre unele evenimente sau perioade de timp se povestește mult, iar despre altele, cu aceeași durată sau cu semnificație socială asemănătoare, foarte puțin sau chiar deloc. Fenomenul de dilatare/contractare a timpului se întâlnește și în (auto)biografiile spontane, dar după o altă logică decât în cazul A.d.p. În acest din urmă caz avem de-a face cu o „logică socială” (se dilată episoadele dezirabile social în momentul expunerii); în (auto)biografiile spontane dobândesc preeminență, sunt povestite pe larg întâmplările cu rezonanță afectivă în momentul consumării lor: avem de-a face cu o „logică psihologică”. Unele intervale de timp se contractă atât de mult încât dispar pe de-a întregul. Apare fenomenul de „amnezie socială voluntară”. Persoana în cauză nu-și mai amintește – în mod intenționat – unele lucruri. Ele sunt conservate în plan mintal. Dăm ca exemplu „episodul Italia” (1917) și participarea la lucrările de înscriere a românilor dintre Bug și Nistru efectuate de către Institutul Central de Statistică (1942) – despre care am amintit deja.

Examinarea autobiografiilor din dosarul de personal al lui I.C. permite și formularea unui răspuns la o întrebare cu valoare metodologică mai generală: viața omului este un parcurs, un drum prestabilit, are o

finalitate sau este pur și simplu o succesiune de poziții spațiale și sociale pe care individul le ocupă o duată mai lungă sau mai scurtă? Pierre Bourdieu avea dreptate când afirma că „A încerca să înțelegi o viață ca o serie unică și sieși suficientă de evenimente succesive, fără altă legătură decât asocierea la un <subiect> a căruia constanță nu este, fără îndoială, decât aceea a unui nume propriu, este aproape la fel de absurd ca și a încerca să explici traseul din metrou fără a ține seama de structura rețelei, adică de matricea de relații obiective dintre diferitele stații” (Bourdieu, 1986/1988, 83). Consider, în acord cu sociologul francez anterior citat, că biografia unei persoane se definește ca totalitatea „plasamentelor” și „deplasamentelor” acesteia în spațiul social. Apreciez de asemena că „descrierea oficială” a vieții (autobiografia din dosarul de personal) impune „constrângeri și cenzuri specifice” ce o depărtează de „logica firească a confidenței”. Îndepărtarea de această logică este cu atât mai accentuată cu cât „modelul oficial” se implantează mai brutal, atrăgând după sine sancțiuni penale sau de altă natură. Este în discuție ordinea socială instaurată în România după 23 august 1944 prin ceea ce a însemnat suferința generalizată denumită „dictatura proletariului”.

CONCLUZII PRELIMINARE

Oficializarea reprezentării private a propriei vieți sub forma autobiografiilor din dosarul de personal în perioada de început a regimului comunist în România a urmat logica strictă a constrângerii și (auto)cenzurii, nu pe cea a confidenței.

Valoarea de document social a dosarului de personal rezultă mai degrabă din analiza întrebărilor din foaia de personal decât din analiza conținutului autobiografiilor oficiale (*curriculum vitae*). Utilizarea autobiografiilor oficiale pentru reconstituirea trecutului apropiat, pentru o schiță psihosociologică a comunismului, presupune înțelegerea biografiei ca „plasări” și

„deplasari” ale individului în câmpul social, precum și apelul la „triangulare”, la verificarea povestirii vieții prin alte modalități de studiu: biografii neoficiale, interviuri, mărturii, analiza produselor activității creatoare și a documentelor oficiale, analiza conținutului.

Alcătuirea unor colecții de dosare de

personal pentru categorii sociale, precum intelectuali, funcționari din administrația publică, ofițeri, muncitori etc. din diferitele etape ale comunismului în România ar oferi posibilitatea unor analize psihosociologice comparative și elaborarea unor tipologii a „oamenilor supt vremei” fondate pe date empirice, conform „teoriei întemeiate”.

BIBLIOGRAFIE

Bourdieu, Pierre. [1980] (2000). *Simțul practic*. Iași, Institutul European.

Bourdieu, Pierre. [1986] (1988). Iluzia biografică. În M. D. Gheorghiu (ed.). *Cercetări contemporane de sociologia culturii* (pp. 79-84). Iași: Universitatea „Al. I. Cuza”.

Chelcea, Ion. (1978). Cum a luat ființă și a fost organizat Muzeul Etnografic al Moldovei. Mărturii. *Revista muzeelor și monumentelor*, 8, 56-62.

Chelcea, Ion. (1988). „Am vrut să fiu egal cu mine însumi și egal cu poporul din care fac parte” (Convorbire cu Ion Chelcea consemnată de Iancu Filipescu). *Revista de etnografie și folclor*, 33, 1, 97-105.

Chelcea, Septimiu. (2001). *Metodologia*

cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative. București, Editura Economică.

Golopenția, Anton. (2001). *Ultima carte. Textul integral al declarațiilor în anchetă ale lui Anton Golopenția aflate în Arhivele S.R.I.* (Volum editat, cu *Introducere și Anexă* de Prof. dr. Sanda Golopenția). București, Editura Enciclopedică.

Mills, Wright C. [1959](1975). *Imaginația sociologică*. București, Editura Politică.

Roller, Mihail (sub redacție). (1956). *Istoria R.P.R. Manual pentru învățământul mediu*. București: Editura de Stat Didactică și Pedagogică.

Vlăduțiu, Ion. (1957). Probleme de cercetare în domeniul etnografiei. În *Studii și referate* (pp. 229-284). București, Editura Academiei.

ABSTRACT

This article discusses from a social psychology perspective the personele file, a form of surveillance and control that has existed throughout the entire communist period in Romania. The archival material used deals with the 1950-1965 period. The working hypothesis is that such an empirical material may offer interesting suggestions about the ways in which individuals had to reinvent their self, due to the pressures of the moment. In order to describe these transformations, two empirical mate-

rials have been compared: on the one hand memories, informal interviews and autobiographies; on the other hand official autobiographies and answers demanded by the human resources departments. The comparison suggests contractions and expansions of time, the avoidance of the delicate issues (voluntary social amnesia), as well as a different logic of confession. The study emphasizes the advantages and the disadvantages of the personele file as a social document. Finally the process of officialization of personal representation of private life is described.